

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Lahti, Vesa

Title: Kamel Daoud: Tapaus Meursault

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja, 2022

Rights: CC BY 4.0

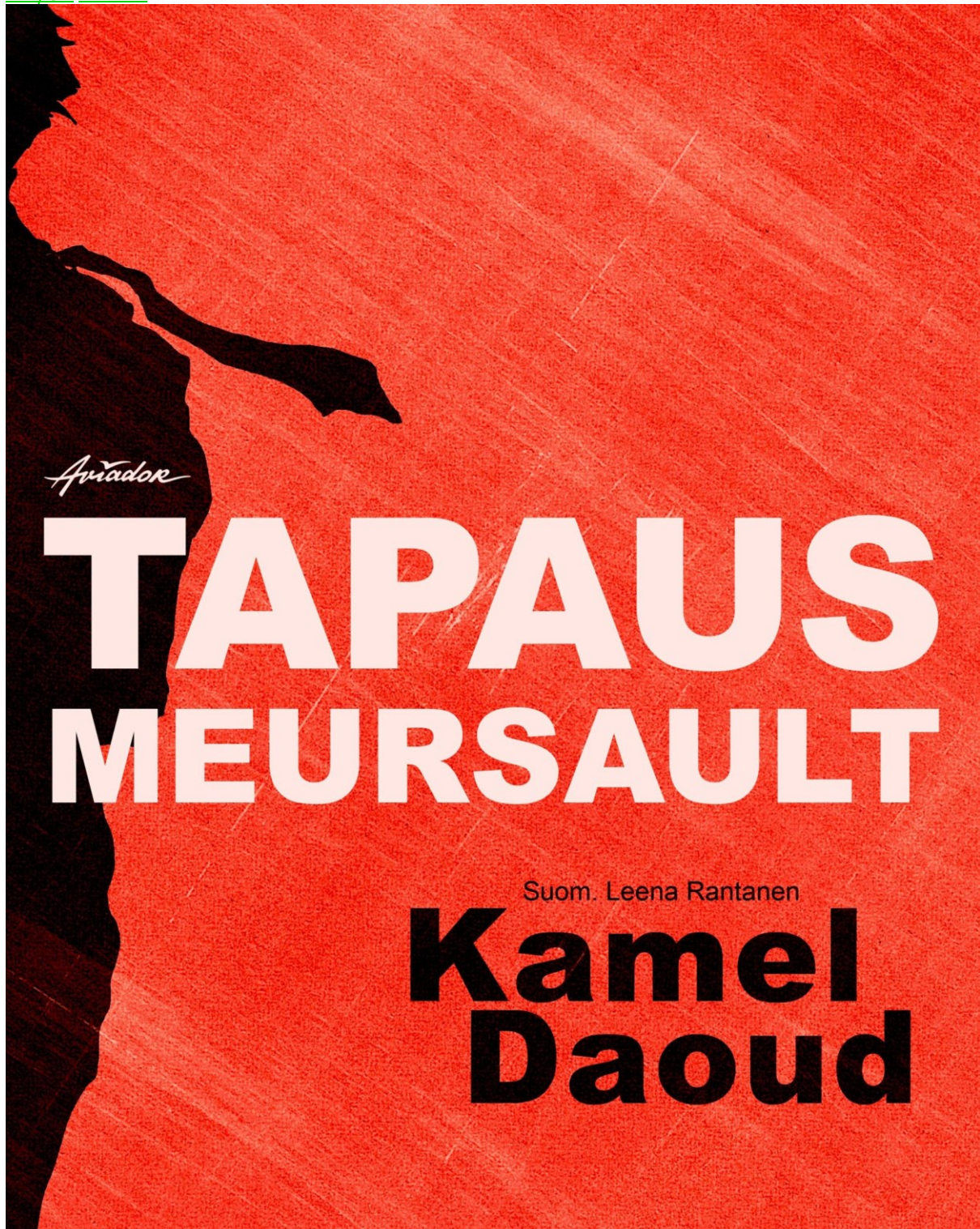
Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Lahti, V. (2022). Kamel Daoud: Tapaus Meursault . Maailmankirjat : käännöskirjallisuuden verkkolehti, 20.7.2022. <https://www.maailmankirjat.ma-pe.net/kamel-daoud-tapaus-meursault/>

Kamel Daoud: Tapaus Meursault

AM/31 ADMIN

Tapaus Meursault – VESA LAHTI (20.7.2022)

Albert Camus`n pienoisromaani *Sivullinen* (L`étranger) ilmestyi vuonna 1942 ja sai erinomaisen vastaanoton sodanaikaisessa Ranskassa. Kirjasta keskusteltaessa usein on noussut esiin eksistentialismi. Teoksen suhde eksistentialismiin on hieman ongelmallinen, sillä vaikka teemaltaan

kirja edustaakin eksistentialismin perusnäkömää, joiden mukaan ihminen on vapaa valitsemaan arvonsa ja on kuin heitetty maailmaan, voidaan myös todeta, että Camus oli näkömääseltään agnostikko. Teoksen päähenkilölle Meursaultille yksinkertaisesti tapahtuu asioita ja näyttää siltä, että kaikki on hänelle yhdentekevää. Camus kuvaa nuoren Meursaultin ajatusmaailmaa tämä odottaessa tuomionsa täytäntöönpanoa:

“Odotin jokapäiväistä kävelyä, jonka tein vankilan pihalla, tai asianajajani käyntiä. Muu aikani järjestyi varsin hyvin. Silloin ajattelin usein, että jos minut olisi pantu elämään kuivan puun runkoon, jossa ei olisi muuta tekemistä kuin katsella taivaan kukkaa pääni päällä, niin olisin siihenkin vähitellen tottunut. Olin odottanut lintujen lentävän ylitseni tai pilvien tapaavan toisensa, niin kuin täällä odotin asianajajani omituisia solmioita tai niin kuin toisessa maailmassa maltoin mieleni lauantaihin asti päästäkseni syleilemään Marien ruumista. Mutta enhän tarkkaan ajatellen ollutkaan kuivan puun sisällä. Oli minua onnettomampiakin. Äiti muuten tapasi usein toistaa ajatusta, että lopulta tottuu kaikkeen” Camus s. 100

Teoksen alussa Meursault lähtee lyhyelle matkalle äitinsä hautajaisiin ja myöhemmin hän matkustaa tyttöystävänsä Marien ja ystäviensä kanssa meren rannalle viettämään kesäpäivää. Tahtomattaan ja ilmeisesti mitään järkevää syytä osoittamatta hän ampuu rannalla arabinuorukaisen.

Tätä taustaa vasten Kamel Daoud julkaisi teoksensa *Tapaus Meursault* (Meursault, contre-enquête, 2014). Tämän voi suomentaa vaikka sanalla vastatutkimus ja sitä hän juuri Daoud ryhtyy teoksessaan tekemään. Teos kommentoi toista fiktiivistä teosta ja nyt äänessä on surmatun arabin nuorempi veli Haroun. Daoudin tyyli kirjoittaa eroaa selkeästi Camus'n lakonisesta kerronnasta. Puolustus- tai syytesanoissaan teoksen minäkertoja yltyy välillä kiihkeään raivoon veljensä Moussan puolesta, veljen, jonka nimeä ei edes mainita *Sivullisessa*. Hän oli vain arabi. Haroun on monisanaisempi ja näin hänen tarinastaan saa myös oivaltavan ajankuvan Algerian itsenäistymisen alkuvuosista. Oman lisävivahteen pohdintaan antaa myös se seikka, että *l'étranger* tarkoittaa sivullisuuden lisäksi muukalaisuutta, ulkopuolisuutta.

Syyttävistä sanoistaan ja erilaisista lähtökohdista huolimatta Daoudin Harounilla on hyvinkin samanlaisia ajatuksia yhteiskunnasta, ihmisistä ja uskonnosta kuin Meursaultilla. Haroun on varsin kiihkeä suhteessaan Jumalaan ja uskontoon

”Uskonto on minulle joukkojen kulkuneuvo, jota en käytä. Menen mielelläni Jumalan luo vaikka jalkaisin jos tarve vaatii, mutta en pakettimatalle. Olen vihannut perjantaita kai itsenäistymisestä lähtien. Olenko uskovainen? Olen ratkaissut taivaskysymyksen tämän itsestänselvyyden mukaan: kaikkien noiden joukossa – enkelilaumojen, jumalten, paholaisten tai kirjojen – jotka löpisevät minun elämästäni, tiesin jo hyvin nuorena, että olen ainoa, joka tuntee tuskaa, sairastaa, ainoa, jonka

on pakko tehdä työtä ja kuolla. Ainoa joka joutuu maksamaan sähkölaskut ja lopulta päätyy matojen ruuaksi. Siis, höpöhöpö. Niin että vihaan uskontoa ja alistamista.” Daoud s. 57

”Huutaa että en rukoile, en suorita puhdistusmenoja, en paastoa, en lähde koskaan pyhiinvaellusmatkalle ja että juon viiniä, ja saman tien ilmaa joka vielä parantaa viinin makua. Karjua että olen vapaa ja että Jumala on kysymys, ei vastaus, ja että haluan kohdata hänet yksin, kuten syntyessäni tai kuollessani.” Daoud s. 109

Camus’*n* Meursault torjuu myös uskonnon, mutta on vähemmän kiihkeä ja lähinnä vain toteaa asioita. Näin käy esimerkiksi papin vieraillessa hänen vankisellissään. Vastentahtoisesti hän ottaa tämän vastaan.

”Mutta hän kohotti äkkiä päätään ja katsoi minua silmiin: ”Miksi”, hän sanoi, ”kieltäydyste ottamasta minua vastaan?” Vastasin, etten uskonut Jumalaan. Hän tahtoi tietää, olinko siitä aivan varma, ja minä sanoin, ettei minun tarvinnut tuumia kysymystä: se ei nähdäkseni merkinnyt mitään. Hän kallisti sitten vartalooan taaksepäin ja nojasi seinään kämmenet reisillä. Melkein sen näköisenä, kuin ei puhuisikaan minulle, hän huomautti, että välistä luulee olevansa varma, eikä itse asiassa olekaan. En sanonut mitään. Hän katsoi minuun ja tiedusteli: ”Mitä mieltä olette?” Vastasin, että asia saattoi olla niin. Ainakaan en ehkä ollut varma siitä, mikä minua todella kiinnosti, mutta olin varma siitä, mikä minua ei kiinnostanut. Ja se, mistä hän minulle puhui, ei minua totisesti kiinnostanut. Camus s. 151–152

Molempien teosten henkilöiden äitiusuhde on ongelmallinen. Camus’*n* äiti on jo poissa ja on ollut pitkään, mutta Daoudin henkilön äiti on jatkuvasti läsnä ja seisoo kuin takapiruna Harounin selän takana. Tämä äiti on voimakastahtoinen nainen, joka ei unohda, ei tahdo unohtaa vanhemman poikansa murhaa. Meursault puolestaan miettii typeryteenä oikeussalissa käytyä sananvaihtoa äidistään. Tuntuu aivan siltä, että suurin ongelma moraalisesti onkin siinä, että hän on työntänyt kylmästi äitinsä vanhainkotiin, koska heillä ei ollut enää mitään sanottavaa toisilleen.

Sivullisen oikeudenkäynnissä kanneviskaali hyökkää kovin argumentein Meursaultia vastaan:

”Mutta hän ei pelännyt sanoa, että tuon rikoksen hänessä herättämä kammo tuskin veti vertoja sille, jota hän tunsu minun tunnottomuuteni edessä. Edelleen hänen sanojensa mukaan ihminen, joka tappoi moraalisesti äitinsä, jäi inhimillisen yhteiskunnan ulkopuolelle samalla perusteella kuin sellainen, joka kohotti murhaajankäden sitä ihmistä vastaan, joka oli antanut hänelle elämän. Joka tapauksessa edellinen valmisti jälkimmäisen tekoja, tavallaan ilmoitti niistä etukäteen ja laillisti ne.” Camus s. 133.

”Äiti kuoli tänään. Tai ehkä eilen”. Näillä sanoilla Camus aloittaa Sivullisen. Daoud kirjoittaa Harounin suulla:

”Niin, äiti on vielä elossa tänään, ja se on minulle täysin yhdentekevää. Vakuutan että olen siitä itselleni vihainen, mutta en voi sille mitään, en pysty antamaan anteeksi. Minä olin hänen tavaransa, en hänen poikansa. Hän ei puhu enää mitään. Ehkäpä siksi, ettei Moussan ruumiissa ole enää mitään kaluamista. Muistan vielä kuinka äiti mateli ihoni sisään, puhui minun puolestani kun meillä oli vieraita, muistan hänen voimansa ja ilkeytensä ja hullun katseen, kun hän raivostui. Tulehan sitten kanssani hänen hautajaisiinsa.” Daoud s. 37

Myöhemmin Haroun jatkaa kuvailuaan äidistään ja omista tunteistaan:

”Äiti, meri, rakkaus, (La mère, la mer, l’amour, ranskaksi sanat muistuttavat toisiaan) kaikkihan elävät, eri tavoin, näiden kiehtovien kiintopisteiden välillä. Totuus on, että naiset eivät ole koskaan voineet vapauttaa minua äidistäni ja mykästä vihastani häntä kohtaan, eivät myöskään suojata minua äidin katseelta, joka seurasi minua pitkään kaikkialle.” Daoud s. 57

Romaanien päähenkilöiden teiden risteymät eivät jää suinkaan pelkästään uskonasioihin tai heidän suhteissaan äiteihinsä. Daoud tavallaan heijastaa toisen teoksen peilikuvan lukijansa eteen.

Harounilla on myös lyhytaikainen tyttöystävä Meriem ja Meursaultilla Mariensa. Kumpikaan ei osaa rakastaa tai se tuntuu molemmista jotenkin vähäpätöiseltä seikalta kaiken muun ohella. Molempien miesten isät ovat mystisesti kadonneet, häipyneet vähin äänin heidän elämästään. Kuin varmemmaksi vakuudeksi myös Haroun ampuu ihmisen. Hänkään ei pode, Meursaultin tavoin, suurempia tunnontuskia tekonsa tähden. Pikemminkin hän kokee surmatyönsä oikeutetuksi, vaikkakin se tapahtuu kaksikymmentä vuotta myöhemmin Algerian itsenäistymisen aikoihin ja aiheuttaa poliisitukinnassa hankalia tilanteita, sillä aikaisemmin toteutettuna, kapinan vuosina, se olisi ollut jollakin tapaa hyväksyttävissäkin.

Daoud kuvailee hetkittäin Harouniin tuntemuksia runollisemmin kuin mitä Camus tekee Meursaultin suhteen. Kieltämättä Camus on myös lyyrillinen, vaikkakin kerronta on lakonisempaa ja voisi jopa sanoa, että Hemingwayn tyyliä noudattelevaa. Leena Rantanen tavoittaa runollisen sävyn hienosti. Monimutkaiset, hankalat lauserakenteet taipuvat hänen käsissään mainiosti suomeksi, kuten alla oleva teksti sopivasti ilmentää. Ilmaisuu on sujuvaa ja notkeaa suomea.

”Après? Il ne se passa rien. Et alors que la nuit – ses arbres plongés dans les étoiles pendant des heures, sa lune, dernière trace pâle du soleil disparu, la porte de notre petite maison interdisant au temps d’y pénétrer, l’obscurité, notre seul témoin aveugle -, alors que la nuit commençait doucement à retirer sa confusion et à redonner des angles aux choses, mon corps sut enfin reconnaître le

moment du dénouement. J'en frissonnai avec un délice presque animal. Allongé à même le sol de la cour, je me suis fabriqué une nuit plus dense en fermant les yeux. En les rouvrant, je vis, je m'en souviens, encore plus d'étoiles dans le ciel et je sus que j'étais piégé dans un plus grand rêve, un déni plus gigantesque, celui d'un autre être qui fermait toujours ses yeux et qui ne voulait rien voir, comme moi." Daoud s. 95-96

"Ja sitten? Mitään ei tapahtunut. Ja kun yö – tuntikausiksi tähtiin sukeltaneet puut, kuu, auringonlaskun viimeinenkin kalpea jälki, pienen talomme ovi joka esti aikaa pääsemästä sisään, ja pimeys, ainoa ja sokea todistajamme – kun yö alkoi vähitellen vetäytyä ja antaa esineille taas niiden hahmot, ruumiini pystyi vihdoinkin tajuamaan vapautuksen hetken. Se värisytti minua melkein eläimellisen ihanasti. Makailin pihalla paljaalla maalla ja loihdin itselleni vielä tiheämmän yön sulkemalla silmät. Kun avasin ne, näin taivaalla yhä enemmän tähtiä ja tiesin että olin joutunut suuremman unen ansaan, siihen, että kielsin täydellisesti toisen ihmisen, sen joka sulki silmänsä eikä halunnut nähdä mitään, kuten en minäkään." Daoud s. 70–71

Haroun kertoo tarinaansa kapakassa, jossa häntä vastapäätä asettuu kuuntelija, jolle ei anneta tarkkaa hahmoa. Hän on ehkä toimittaja tai rikosta tutkiva poliisi. Taustalla häilyy pullon haamu, Harounin kaksoisolento.

" La nuit vient de faire tourner la tête du ciel vers l'infini. C'est le dos de Dieu que tu regards quand il n'y a plus de soleil pour t'aveugler. Silence. Je déteste ce mot, on y entend le vacarme de ses définitions multiples. Un souffle rauque traverse ma mémoire chaque fois que le monde se tait. Tu veux un autre verre ou tu veux partir? Décide. Bois tant qu'il en est encore temps. Dans quelques années, cela sera le silence et l'eau. Tiens, revoilà le fantôme de la bouteille. C'est un homme que je croise souvent ici, il est jeune, a la quarantaine peut-être, l'air intelligent mais en rupture avec les certitudes de son époque. Oui, il vient presque toutes les nuits, comme moi. Moi, je tiens un bout du bar, et lui l'autre bout on quelque sorte, côté fenêtres. Ne te retourne pas, non, sinon il va disparaître. Daoud s. 50

"Yö käänsi äsken taivaan pään kohti ikuisuutta. Kun sokaisevaa aurinkoa ei enää ole, sitä katseleekin Jumalan selkää. Hiljaisuus. Inhoan tuota sanaa, siinä kuuluu monenlaisten määritelmien melu. Käheä henkäys käy muistini läpi aina kun maailma hiljenee. Otatko vielä lasillisen, vai tahdotko jo lähteä? Saat päättää. Juo niin kauan kun vielä on mahdollista. Muutaman vuoden kuluttua täällä on silkkaa hiljaisuutta ja vain vettä. Kas siinäpä hän taas, pullon haamu. Mies jonka näen täällä usein, nuori, ehkä nelissäkymmenissä, vaikuttaa älykkäältä, mutta ei ole sovussa aikansa periaatteiden kanssa. Niin, hän tulee melkein joka ilta, kuten minäkin. Minä olen baarin toisessa päässä, hän toisessa, ikkunoiden puolella. Ei, älä käänny, muuten hän häipyi." Daoud s. 37

Tapaus Meursault on hieno teos. Ehkä vastaavanlaisia teoksia on kirjoitettu aiemminkin eli kirjoja, joissa kommentoidaan toista fiktiivistä teosta, mutta nyt Daoud tekee perusteellista työtä ja luo tarkkaa ajankuvaa sekä myös kunniaa Camus'n teokselle. Tavallaan Camus'n teos saa lisäarvoa tästä uudesta. Olisi varsin kiinnostavaa lukea jokin lyhyt essee tai pitempi fiktiivinen kirjoitus Daoudin teoksesta ja lisätä näin vielä yksi näkökulma tapahtumien kulkuun. Luonnollisesti kriitikot osallistuvat arvioillaan dialogiin, mutta ajatuksena tällainen keskustelun jatkaminen tuntuu varsin herkulliselta.

” Le succès de ce livre est encore intact, à en croire ton enthousiasme, mais je te le répète, je pense qu’il s’agit d’une terrible arnaque. Après l’Indépendance, plus je lisais les livres de ton héros, plus j’avais l’impression d’écraser mon visage sur la vitre d’une salle de fête où ni ma mère ni moi n’étions conviés. Tout s’est passé sans nous. Il n’y a pas trace de notre deuil et de ce qu’il advent de nous par la suite. Rien de rien, l’ami! Le monde entier assiste éternellement au même meurtre en plein soleil, personne n’a rien vu et personne ne nous a vu nous éloigner. Quand même! Il y a de quoi se permettre un peu de colère, non? Si seulement ton héros s’était contenté de s’en vanter sans aller jusqu’à en faire un livre! Il y en avait des milliers comme lui, à cette époque, mais c’est son talent qui rendit son crime parfait.” Daoud p.74

“Kirja on vieläkin yhtä suosittu, jos sinun innostukseesi on uskomista, mutta toistan, minusta kyseessä on hirveä huijaus. Mitä enemmän luin maan itsenäistymisen jälkeen sankarisi kirjoja, sitä selvemältä tuntui, että painoin kasvoni juhlasalin ikkunaan, salin jonne äitiä ja minua ei ollut kutsuttu. Kaikki tapahtui ilman meitä. Meidän surustamme ei jälkeäkään, eikä siitä miten meidän myöhemmin kävi. Ei mitään, ei mitään, ystäväni! Koko maailma seuraa jatkuvasti samaa murhaa kovassa auringonpaahteessa, kukaan ei ole nähnyt mitään eikä kukaan ole nähnyt meidän lähtevän. Voi että! Kyllä tässä nyt on lupa vähän suuttua, vai mitä? Jos sankarisi olisi tyytynyt vain leuhkimaan rupeamatta kirjoittamaan siitä vielä kirjaa! Tuollaisia ihmisiä oli silloin tuhansia, mutta hänen kykynsä ansiosta rikos oli täydellinen.” Daoud s. 55

Daoud Kamel, *Tapaus Meursault*. Aviator 2022, s. 112, suom. Leena Rantanen.

Daoud Kamel, *Meursault, contre-enquête*. ACTES SUD 2014, s. 153.

Camus Albert, *Sivullinen (L'étranger)*. Otava, 1995, s.160. suom. Kalle Salo.

Vesa Lahti FT on runoilija, kirjoittamisen ja kääntämisen tutkija.